

En god själ

Mackan Andersson

Jag visste inte hur jag, ens för mig själv, skulle beskriva smakupplevelsen. Som månljus i choklad? Som luften en blåsig höstdag, fast koncentrerat, och med en svag ton av mandel och citrus? Jag älskade choklad och hade ätit alla sorter tidigare, från de enklaste ammelonadblandningar från Bennuci till små konstverk där varje råvara framställts enligt helt andra krav, där själva chokladen i sig själv ofta var Criollo från Trinidad. Om du aldrig provat det så är det värt det. Jag vet att varje tryffel eller pralin kostar en timlön styck, men det är värt det ändå.

Ändå hade inget förberett mig på det som nu fyllde min gom, när jag bet sönder det tunna skalet av Criollo och fyllningen rann ut. Jag försökte hålla kvar smaken i munnen och analysera den, men den formligen rann ner i svalget och lämnade en lätt, fräsch eftersmak. Jag kände mig på något sätt uppfreskad och märkligt lätt till sinnet och jag frågade min värd om jag möjligen kunde få en till, på vilket han svarade

”Helst inte”.

Han såg besvärad ut och jag förstod dilemmat – det var utan tvekan mycket dyr choklad vi hade framför oss. Hans gästfrihet var bevisad redan genom att bjuda på en enda av dessa dyrgripar. Jag skulle antagligen aldrig smaka något liknande igen och jag var mycket tacksam för denna unika upplevelse.

”Var kan jag köpa egna?”

”Vad jag vet är de inte tillgängliga till salu. Jag får mina gjorda speciellt åt mig.”

Det sista var lite irriterande. Jag förstod att de var specialgjorda och jag knappast skulle kunna gå ner till godisaffären runt hörnet och köpa mig en egen påse. Tydligt hade en mästare skapat dessa. Men det kändes som ett nederlag att den gamle mannen fick dem gjorda efter ett hemligt, eget recept. Jag kunde inte riktigt dölja min besvikelse.

”Det är tydligt att det är en mästare som skapat receptet.”

Mannen log, uppenbart smickrad.

”Säg mig, vad är det som ger ganaschen dess smak och konsistens?”

”Jag är rädd att ni skulle bli mycket chockerad om jag berättade det.”

Jag skrattade till. Jag hade smakat kakaoböner som jäst till exakt rätt smak inuti apor, passerat oskadda genom matsmältnings- och tarmsystem och sedan samlats för att rostas och slutligen göras mycket exklusiv choklad av. Jag kände till mer än vad jag ville veta om det fett som blandades med kakaosmöret för att kunna binda ihop de chokladsorter med högst kakaohalt. Jag var kort sagt inte så lättchockerad.

”Åh, ni retas med mig, herr Apalasso. Var snäll och berätta.”

Den gamle fortsatte att le, men något ändrades i hans blick när han lutade sig framåt.

”Själva fyllningen, förstår ni, är egentligen inget konstigt alls. Helt naturligt, faktiskt.”

Jag beredde mig på att höra något riktigt speciellt.

”Mina enkla praliner här är fyllda med...”

Han andades in, innan han kunde avsluta meningen.

”...mänskliga själar.”

--

Jag antar att man kan säga att jag aldrig varit en speciellt ”andlig” person. Jag hade (och har fortfarande) tämligen vaga begrepp om en sådan abstrakt idé som ”själen” över huvud taget. Men trots detta visste jag direkt att min värd talat sanning. Något i smaken var just... *liv*, antar jag. Jag kände igen smaktonen, utan att kunna placera den. Håren i nacken reste sig och jag ryste till.

Trots att jag inte visste vad en själ var, kände jag inom mig att det var något med omätligt värde. Det som för en stund sedan varit en mycket speciell, trevlig, njutning kändes på något sätt som kannibalism nu. Inte riktigt, men som *andlig* kannibalism. Ja, jag vet att det låter befängt men jag kan inte beskriva det klarare. Själva stunden kändes besudlad, nu när jag visste vad jag ätit, även

om just pralinen enbart varit vederkvickande.

”Herr Apalasso...” Jag visste inte vad jag skulle fråga så jag tystnade.

”Jag tar dem, gärna så unga som möjligt, helst från döende”, svarade han lugnt, nästan roat.

”Från döende?”

”Ja, de behöver ju inte sina...”

Jag var tvungen att fundera över detta en smula. För mig hade själen varit något diffust, men nog hade jag trott att det var just vid döden man behövde den. Att själen, om den nu fanns, lämnade kroppen för att sedan... göra vad själar nu gör efter döden. Om själen inte kunde bevisas, vilket jag hittills trott, behövde jag inte fundera så mycket över de där andra frågorna heller. Om vad som händer efter döden. I så fall dör vårt medvetande tillsammans med kroppen. Men om själen nu kunde bevisas vara något som kunde existera utan kroppen, då...

Skrämmande djup öppnades i mitt medvetande. Jag funderade över om min själ var i rätt kondition. Och om jag kunde påverka det tillstånd den befann sig i. Och om jag borde fundera över mitt liv. Och min död.

”Förlåt mig – men behöver de inte sina själar?”

”Till vaddå?”

”Jag vet inte riktigt...” Jag skruvade på mig och kände mig dum. ”Jag vet inte vad man har en själ till, men det känns som om döden och själen hänger ihop på något sätt.”

”Ah! Jag tror att jag förstår. Att själen liksom ska 'gå vidare' på något sätt?”

”Ja, kanske just så.”

”Jag vet inte. Jag har faktiskt inte en aning. Allt jag vet är att de flesta själar lever tills de blir mellan åttio och hundratjugo år gamla. Sedan dör de. Eller är förbrukade. Eller vad det nu kan tänkas heta, när vi talar om just själar.”

”Åh...”

Återigen fick jag klart för mig att jag, trots att jag inte funderat så mycket på det, hade någon slags förutfattad mening. Jag hade nog alltid trott att en själ, om den nu fanns, var evig i någon bemärkelse. Jag tillstod min okunskap och förklarade min missuppfattning för Herr Apalasso.

”Hahaha, ja, jag utesluter inte att en själ så att säga 'går vidare' till något annat, när den utslocknat här. Men det tycks mig som om allt i den här världen har sin tid utmätt.”

”Ni har säkert rätt. Men förlåt mig för att jag frågar – vad kommer att hända med mig?”

”Mår ni dåligt av att ha två själar?”

Jag kände efter.

”Alls inte, Herr Apalasso.”

”Nå, dåså. Då kommer ni att leva med denna, er nya själ, och er gamla.”

”Men... När själen dör?”

”Vilken av dem?”

”Ja, vilken som helst av dem?”

”Det är lite olika”, medgav Herr Apalasso, ”ibland dör den ena själen och efterlämnar bara ett slags tomrum i psyket – saker ni älskat, älskar ni inte längre. Saker ni funnit lust i, finner ni inte lust i längre.”

”Och annars?”

”I värsta fall dör den andra själen samtidigt, om de varit tätt sammanflätade”.

”Men det är ju hemskt!”

”Är det? Kan ni, på något sätt, lägga en aln till er livslängd? Kan ni veta i förväg när ni skall dö?”

”Nej...”

”Så vad är skillnaden? Att de båda själarna dör samtidigt kommer att innebära att ni avlider, förvisso, men dö ska vi alla någon gång...”

--

Allt detta var mycket förvirrande för mig. Det var som en port hade öppnats till ett annat universum än det jag kände till och nu gick det inte att stänga den. Egentligen skulle jag antagligen behövt sätta mig ner och lugnt fundera igenom alltsammans, för att skapa lite ordning i min inre värld. Nu surrade i stället huvudet av nya tankar och tankefragment och det var som en kö där alla slogs om att vara först.

Jag skakade på huvudet och försökte bena ut i vilken ordning jag var tvungen att ställa frågorna. Och vilka frågor jag egentligen, innerst inne, inte ville ha några svar på alls.

”Säg mig, Herr Apalasso, vad *är* en själ, egentligen?”

Min värd var tyst en stund, som om han funderade på hur han skulle förklara, och förvånade mig när han började med att erkänna;

”Jag vet inte exakt. Jag är ingen specialist själv.” Hans veckade panna slätades ut och han andades ut en suck genom näsan innan han fortsatte.

”Men så mycket står klart för mig att våra själar består av kärleken till det vi älskar.”

”Hur menar ni?”

”Alltså, låt säga att ni är musiker. Ni älskar musik. Ni älskar att skapa musik. Ni älskar att öva era färdigheter. Ni älskar allt detta och det är vad som uppfyller er själ. Kärleken till musiken.”

Jag försökte förstå.

”Så ni menar att en persons själ är detsamma som den personens kärlek?”

”Nja, minnen av den kärleken, kanske. Vår själ är inte bara en opersonlig kärlek, utan specifika minnen av en specifik kärleksrelation. Det som ger våra liv mening.”

”Hur vet jag vad själen i den pralin jag äter består av?”

Herr Apalasso log mot mig.

”Smaka.”

”Smaka?”

”Ja – vad smakar det?”

Jag försökte känna efter med tungan om jag kunde känna smaken av ganaschen igen, men det enda som kändes nu var eftersmaken av chokladen.

”Jag vet inte...”

”Nå, då blir det en överraskning för er.”

Jag hoppades vid mitt liv att den själ jag inmundigat bestod av kärlek till något hedervärt och sympatiskt och äcklades av tanken på vad en del människor älskar. Jag hoppades att jag inte släppt in ett nytt mörker i mitt liv, genom den till synes mondäna handlingen att låta mig bjudas på choklad.

Jag var osäker på om jag egentligen ville ha svaret på nästa fråga, eller om något inom mig skulle rämna om jag fick veta. Det var alltså inte vanlig nyfikenhet som fick mig att fråga.

”Hur kommer ni över dessa själar?”

Min blick flackade i rummet, men jag hann registrera i förbigående att där låg åtminstone ett tiotal ytterligare praliner i det lilla skrinet, ur vilket jag serverats en. Min värd verkade tveka, kanske av hänsyn till mig lika mycket som till sig själv, men tvingade sig att berätta.

”Jag köper dem, numera. Fråga inte hur mycket jag betalar, eller i vilken valuta, utan låt er

nöja med det. Den jag köper dem av utvinner själen ur en persons sista andetag.”

”Hur kan man veta vilket som kommer att bli det sista andetaget?”

”Man vet inte. Så man ser till att det blir det.”

Vi båda ryste till, samtidigt. Min värd tillade, sorgset;

”Därför helst redan döende.”

Jag nickade långsamt, som om jag förstod.

”Helst redan döende.”

”Och helst så unga som möjligt. Ni förstår – jag ger i själva verket själen en möjlighet att leva vidare, trots att dess mänskliga skal ska dö. Det kan vara en ung människa som fallit i koma efter en trafikolycka, eller...”

”Eller egentligen vem som helst”, avbröt jag honom. Men helst en som redan är döende.

Min värd såg olyckligt på mig.

Det han precis bekänt, mellan raderna, var ohyggligt. Han dödade, eller lät döda, människor för att ta deras själar. Han blandade dem sedan med grädde och choklad och använde som pralinfillning. Jag visste inte hur jag skulle hantera alla de motstridiga känslor som väcktes inom mig – av fascination och avsmak, skam och längtan, dragningen till själva idén och den bottenlösa skräcken och paniken. Jag vände mig bort för en stund.

”Ni har själv...”

”Skördat?”

”Eh, ja?”

”Ja, det har jag. Men jag har nog inte sinnesro att göra det själv. Det blev för svårt för nerverna efter ett tag. Idag köper jag det jag behöver, som jag tidigare sa.”

Vi stod en stund i tystnad och dunkel, vända från varandra. Jag förstod att jag på något sätt hjälpt honom att bekänna, men jag kunde inte bära den fasansfulla börda av skuld som nu lämnades över på mig. Jag försökte söka försonande drag i Herr Apalassos bekända historia, men jag kunde inte. Allt jag kände var avsmak och fruktan.

Oavsett vad en själ var, föreföll det mig mycket onaturligt, det han gjorde. Och det var till sist faktiskt mord han sysslade med.

--

Ett ljudligt sprak från eldstaden väckte oss båda ur våra tankar och vi såg på varandra i det skumma ljuset. Med en hårdhet som förvånade mig själv frågade jag;

”Hur kunde ni?”

Min värd föreföll mycket olycklig och besvrad, men det var tydligt att han uppfattat frågan. Jag väntade. Jag hade många år att vänta om det skulle behövas.

”Jag var tvungen att göra något. Mitt liv rann ifrån mig.”

Nu såg jag med nya ögon på det fårade ansiktet, på de rynkiga händerna. Herr Apalasso var onekligen mycket gammal. Som om han läst mina tankar, svarade han innan jag hann fråga.

”Etthundrasextio. I år, faktiskt.”

”Gratulerar”, sade jag i en ton som inte stämde överens med lyckönskningen.

”Så länge som jag har en levande själ inom mig, kan jag överleva.”

”Men, det är ju inte din själ? Hur vet du att det är du som överlever?”

”Vem är då jag? Jag är en person med en kropp och en själ som står här, i högsta grad levande. Min passion och strävan i livet kanske ser annorlunda ut idag än för åttio år sedan, men vem är ni, eller någon, att säga att det är inte är *min* själ i den här kroppen?”

”Ni är odödlig?”

”Jag tror inte det. Det förefaller mig som om allt på denna jorden har en utmätt tid, som jag sade tidigare. Och jag antar att min kropp till sist kommer att upphöra att fungera. Men tills dess vill jag ha levt till det yttersta. Jag vill ha älskat och längtat och kämpat och njutit, av allt, allt jag kunnat.”

--

Det var det som var så ironiskt. Just som vi talat om att kroppen till slut upphör att fungera, hände just det. Jag måste tillstå att jag förvisso börjat önskat livet ur Herr Apalasso och själv funderat över hur jag kunnat ta livet av honom. Allt naturligtvis som rena fantasier. Jag är antagligen inte kapabel att döda någon, alls.

Men nu behövde jag alltså inte ta reda på det. Herr Apalasso blev plötsligt askgrå, stapplade mot sin fåtölj och höll sig över bröstet. Han sträckte sig efter skrinet med praliner, men jag tror inte att det hade hjälpt honom ifall han fått tag i ytterligare en.

Oavsett vilket flyttade jag det några centimeter utom räckhåll och såg på honom medan han dog, med ett vädjande uttryck i ansiktet. Trots att döden var barmhärtigt snabb, var den utan tvekan mycket smärtsam. Herr Apalasso var dock överrassande tyst, även om det tydligt märktes att han plågades. De sista sekunderna i hans liv var nästan som en dödsscen ur en film. Ett stön och en grimas av smärtan var allt. Ingen gråt. Inget ångestskri. Jag är osäker på om han fysiskt kunde ge uttryck för den smärta han kände och valde att lida döden i tysthet, eller om helt enkelt något låste sig också i talorganen när det, vad det nu var i hans kropp som inte längre orkade, brast.

Vad som var klart var att jag, med en ironisk timing, plötsligt var ensam i det stora huset med elva (visade det sig, vid en mer noggrann genomräkning) mycket speciella praliner kvar i skrinet.

Jag satte mig ner i den fåtölj jag tidigare nyttjat och tittade in i eldstaden medan glöden falnade och försökte besluta vad jag nu skulle ta mig till. Detta olycksaliga arv – hur skulle det förvaltas? Vad gör man med elva själar?

Då glöden falnat helt, satt jag fortfarande kvar i rummet. Skalet av Herr Apalasso, ty det var tydligt att det bara var ett skal nu, höll mig sällskap i mörkret. Jag hade naturligtvis kunnat tända ett ljus, men jag lät bli och satt kvar och tänkte. Under en stund i mörkret lyckades jag nästan inbilla mig själv att jag hörde själarnas röster från det lilla skrinet och att de kallade på mig, ville att jag skulle smaka en, bara en enda liten pralin till. Jag tog dock kontrollen över mig själv och skakade av mig alla sådana dumheter.

Efter ytterligare någon timme hade värmen slutat att stråla från spisgapet och då reste jag mig, tog försiktigt med mig skrinet och gick hem. I dörren kvävde jag en impuls att tacka för mig till min döde värd och gick i stället ut på gatan. Bakom mig fanns bara stoft och aska, framför mig var vägen fortfarande oviss, men här och nu var jag tvungen att bestämma hur jag skulle agera.

Under promenaden hem i diset som inträder före gryningen, resonerade jag mig fram till att jag måste göra mig av med pralinerna. Men hur gör man sig av med mänskliga själar? De går inte bara att slänga, hur som helst. Om det var något jag var säker på när det gällde själar, var det att de hade ett omätligt värde. Dessutom visste jag inte vad som skulle hända ifall ett djur av misstag åt en sådan bortkommen pralin. Skulle djuret påverkas? Skulle den mänskliga själen i pralinen finna sig till rätta? Det kändes som för stora och svåra frågor och jag ville inte ta ansvaret för några misstag rörande något så viktigt som mänskliga själar. Alltså kunde jag inte slänga dem.

Att behålla dem för mig själv var en tanke som ett kort tag föresvävade mig, men som jag snabbt övergav. Det var moraliskt felaktigt och vad skulle i så fall skilja mina motiv mot Herr Apalassos? Jag hade förvisso inte mördat eller påbjudit att andra skulle göra det, för att jag skulle

komma över denna choklad, men att behålla den för att förlänga mitt eget liv – det var fel och jag insåg det själv.

Det kvarstående alternativet var naturligtvis att bjuda andra på de små skatterna i skrinet. Men jag kunde inte bjuda vem som helst. De som skulle få dessa mycket speciella praliner måste vara barn, för att jag skulle kunna vara säker på att de inte själva skulle leva onaturligt länge. Barn, resonerade jag vidare, torde också lättare kunna hantera att ha flera själar. De har ännu inte bestämt vad de ska ge sina hjärtan till.

Jag vet fortfarande inte om jag tog rätt beslut, den där promenaden för så många år sedan, men det kändes som det instinktivt bästa. Det är fortfarande min tro, även om jag idag fortfarande inte vet mer om det än då, att barns egna själar är outvecklade och att en mer mogen själ antagligen växer samman med deras egna. I alla fall om de två själarna inte är alltför olika. Jag vet nu inte, som sagt, utan tror bara. Men en tid har hunnit gå och de barn jag kunnat följa, verkar ha fått den nya själen så att säga inympad i den gamla och lever inte dubbla liv.

Något av barnen, en flicka, verkar ha fått en manlig själ i sig. Jag vet inte exakt hur jag ska förklara att jag tror det. Och jag vet inte heller om det är något som kommer att leda till komplikationer längre fram. Men det är tydligt för mig att något av det typiskt flickiga som tidigare funnits i hennes liv nu bytts ut i andra saker som hon älskar. Å andra sidan kanske det inte alls har med min pralin att göra. Jag inser att en viss procent av befolkningen faktiskt upplever sina liv så, ändå. Att fel själ liksom hamnar i fel kropp.

Det har känts rätt att sprida ut pralinerna, en och en, över tid. Att inte samla ett antal barn och bjuda dem, alla på en gång. Dels har det gett mig chansen att välja ut lämpliga barn. Dels har det givit mig möjligheten att observera, över tid, vad som händer med en själ i en ny värdkropp, innan jag gått vidare i mina experiment.

Ytterligare en fördel har det gett mig. Känslan av säkerhet. Även om jag är osäker på om barnens föräldrar skulle märka skillnad direkt, och sedan sätta det i samband med den där pralinen de fick, känns det som risken för att den typen av orsaksamband avslöjas är större om flera råkar ut för samma sak, samtidigt.

De praliner jag haft verkar dessutom ha bevarats väl. Antagligen har chokladsorten med det att göra. Men det har inneburit att jag kunnat sprida mina praliner under mer än ett decennium. Jag har nästan glömt själv hur min pralin smakade. Jag minns att den var god. Det godaste jag ätit och att jag inte kunde, ens då, beskriva smaken riktigt. Som månljus i choklad, kanske. Det är lång tid sedan den där kvällen hemma hos Herr Apalasso. Och nu är det mer än ett decennium sedan jag gav bort den sista till ett barn.

Endast en finns kvar, här i skrinet hos mig. Endast en sista.